

ΤΡΙΤΗ ΓΝΩΜΗ

Περί καταστροφών

Του ΘΑΝΟΥ ΒΕΡΕΜΗ*

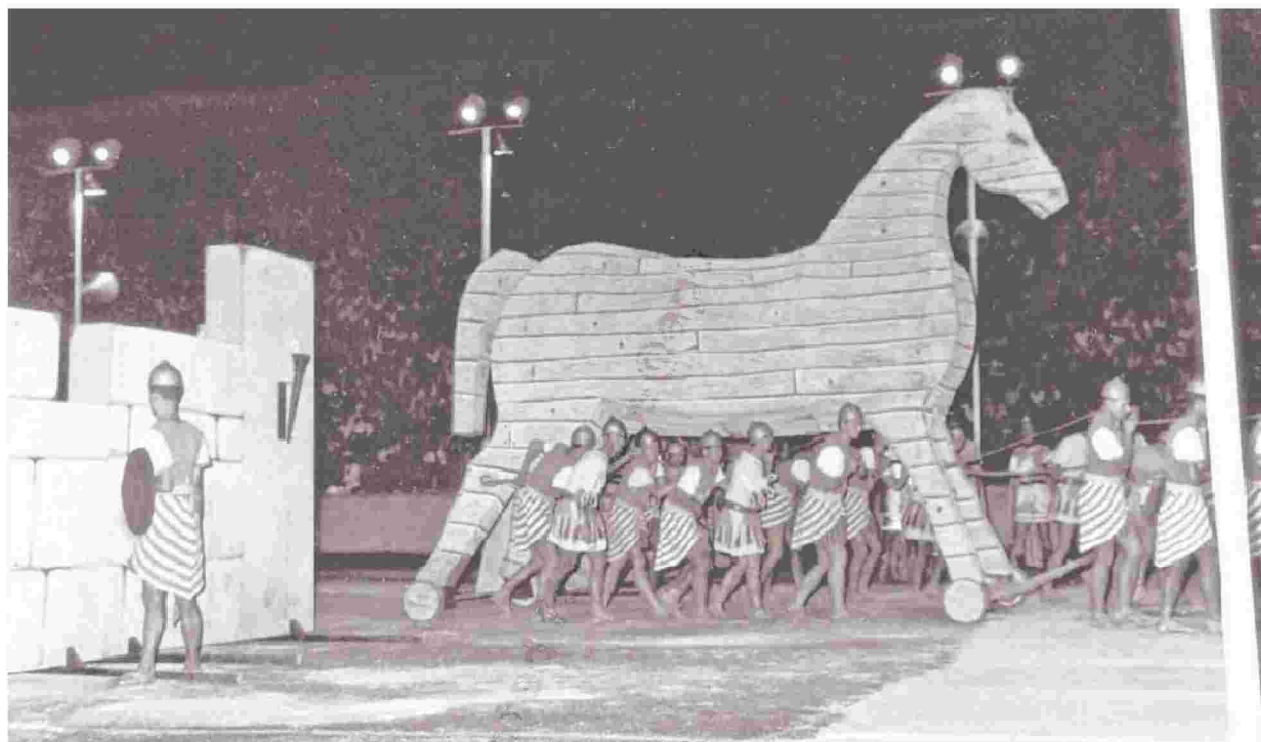
Οι χρονολογίες καταστροφών που μένουν χαραγμένες στη συλλογική μνήμη είναι οι εκλογές του 1920-η καταστροφή του 1922, ο χειμώνας του 1941-42 της Κατοχής, ο εμφύλιος του 1946-49. Μήπως η επόμενη θα είναι μέσα στον Ιούνιο 2015; Τότε η «ανθρωπιστική καταστροφή» ίσως μετονομαστεί σε «καταστροφή της αρετής».

Το ζήτημα των ενάρετων πολιτών και συνεπώς της ενάρετης πολιτείας, που απασχόλησε τους δύο φιλοσόφους με τη μεγαλύτερη επιρροή στη δυτική σκέψη, φαίνεται να εξέπνευσε κατά τον τελευταίο αιώνα. Με εξαίρεση τον Τζον Ρολς («Μια θεωρία για τη δικαιοσύνη») τα ηθικά προβλήματα δεν μας απασχολούν πια. Ίσως γιατί οι περισσότερες δυτικές κοινωνίες αντικατέστησαν την έννοια της αρετής του Πλάτωνα και του Αριστοτέλη με μια δέσμευση συμπεριφοράς που διέπει τις κοινωνίες των πολιτών της Δύσης.

Οι Έλληνες του 19ου αιώνα χάρη στη σχολική τους παιδεία αγάγιασαν την ιδέα της αριστείας ως όρο επιβίωσης στο δύσκολο περιβάλλον τους. Σήμερα, μετά τους πασοκικούς νόμους που κατάρχησαν τα πρότυπα σχολεία, ένας γέρος ιδεοληπτικός υπουργός έβαλε ταφόπλακα στην αριστεία (ρετσίνα) και στην τριτοβάθμια εκπαίδευση συνολικά.

Η διαδρομή της έκπτωσης της αρετής στον δημόσιο βίο αρχίζει από τη δικτατορία των συνταγματαρχών, όταν η καθημερινή αναφορά σε ψευδεπίγραφες αρετές του έθνους καταδίκασαν τον όρο σε ακραία ανυποληψία. Ακολούθησε κατά πόδας ο λαϊκισμός, που τάισε τον λαό συνθήματα ζαχαρωμένα με την επιτυχία της ήσσονος προσπάθειας. Οι επικλήσεις της λεβεντιάς των Ελλήνων οδήγησαν στη στρεβλή συντήρηση μιας εικονικής πραγματικότητας. Έτσι ο λαϊκισμός έγινε υπεύθυνος για τη χειρότερη μορφή συντήρησης που γνωρίσαμε.

Η Αριστερά θα μπορούσε να επιμείνει, όπως παλιά, σε κάποια κοινωνική αρετή αλληλεγγύης και φροντίδας των αδυνάτων. Αντ' αυτής, έριξε το βάρος της συνθηματολογίας της στην ιδέα της ανατροπής και έτσι η Αριστερά

Καλοκαίρι 1967. Γιορτή στο Παναθηναϊκό Στάδιο. Η διαδρομή της έκπτωσης της αρετής στον δημόσιο βίο αρχίζει από τη δικτατορία των συνταγματαρχών, όταν η καθημερινή αναφορά σε ψευδεπίγραφες αρετές του έθνους καταδίκασαν τον όρο σε ακραία ανυποληψία.

ταυτίστηκε με κάθε είδους παραβατικότητα.

Μολονότι η δημοκρατική μας παράδοση μωράνθηκε από τον λαϊκισμό (οι αρχαίοι τον έλεγαν δημοκοπία) μπορούμε ακόμη να αποφύγουμε νομοθετικές πράξεις οι οποίες καταλύουν ολόκληρο το κράτος δικαίου με την αποφυλάκιση εγκληματιών. Όταν τα περισσότερα κράτη αποποιήθηκαν την ευθύνη τερματισμού της ανθρώπινης ζωής, το έργο ανέλαβε ιδιωτικός τομέας δολοφόνων. Αυτούς εξισώνουμε τώρα με τα θύματά τους.

Βρισκόμαστε κοντά στο τέλος του παλιού δρόμου. Ένας ηγέτης του φοιτητικού συνδικαλισμού είναι επικεφαλής μιας κυβέρνησης που αποτελείται από ορισμένους μηδέποτε εργασθέντες, οικονομολόγους οι οποίοι αποβλέπουν σε σύστημα κρατισμού που ούτε στη Ρωσία υπήρχε πια (παρά την υπόκληση του κ. Λαφαζάνη στον Πούτιν), σε νοσταλγούς ηγετικών προτύπων πέραν

του καλού και του κακού και εκπροσώπους του ωραίου φύλου με ανεξήγητη βιαιότητα.

Είναι γεγονός ότι η σπάνια αρετή των πολιτικών της τελευταίας τριακονταετίας έκανε δυνατή την εκλογή του ΣΥΡΙΖΑ. Ήδη τα υπουργεία, η δημόσια διοίκηση και η εκπαίδευση καταλαμβάνονται σταδιακά από κομματικούς παράγοντες. Όλα αυτά αποτελούν την προετοιμασία για την τελευταία πράξη του δράματος. Με την πιθανότατη πλέον επιστροφή στη δραχμή και τις κακουχίες που θα ακολουθήσουν, ίσως καταρρεύσει και το παλιό πολιτικό μας καθεστώς. Οι περισσότεροι που συνθησάμε στη σταθερότητα του ευρώ θα πρέπει να μάθουμε να ζούμε με την αβεβαιότητα νομισματός που θα κάνει διαρκώς την αξία του και με μεγαλύτερη ταχύτητα από ό,τι παλιά. Ίσως έτσι ασκηθούμε στη σοβαρότητα και την υπομονή, αρετές που χρειαζόμαστε ιδιαίτερα. Ο Πλάτων θεωρούσε ότι η αρετή

του κάθε επαγγελματία ήταν ταυτόσημη με την αριστεία στην ειδικότητά του. Πόσους άραγε αριστείς στεγάζει η Βουλή μας; Όχι πολλούς. Το έλλειμμα διαπιστώνεται σε κάθε πρόσφατη συνεδρίαση του σώματος. Το χειρότερο είναι ότι η έννοια απουσιάζει και από την αντίληψη των ιδεοληπτικών εχθρών αυτού του επινοήματος.

Κάθε εποχή στην Ιστορία κατασκευάζει το γεγονός το οποίο σφραγίζει το ηθικό τέλος της. Ο θάνατος του Σωκράτη έπληξε καίρια την κλασική Αθήνα. Η αδυναμία της κυβέρνησης να φθάσει σε σωτήρια συμφωνία με τους πιστωτές μας έως τώρα, θα αποτελέσει το τέλος της μεταπολιτευτικής ισορροπίας. Ευχόμαστε ότι το λυκόφως του σημερινού πολιτικού μας βίου θα οδηγήσει σε αναγέννηση της Δημοκρατίας με αξιοκρατία, αριστεία και κυρίως αρετή.

* Ο κ. Θάνος Βερέμης είναι ομότιμος καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών.